

УДК 338.45(477)

Л. Й. Созанський

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
відділу розвитку виробничої сфери регіону та інвестицій
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів

ПРОМИСЛОВІСТЬ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ: КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Визначено місце промислового сектора економіки Кіровоградської області серед регіонів України за рівнем конкурентних переваг і серед країн-членів ЄС за показником частки валової доданої вартості промисловості у випуску. Проведено структурно-динамічну оцінку промисловості (зокрема харчової) і товарного експорту Кіровоградщини. Окреслено напрямки розвитку переробних виробництв у Кіровоградській області на засадах міжрегіонального співробітництва та кооперації.

Ключові слова: промисловість регіонів, конкурентні переваги, валова додана вартість, індекс промислової продукції, переробна промисловість.

Sozanskyy I. INDUSTRY OF KIROVOGRAD REGION: COMPETITIVE ADVANTAGES AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT

The place of the industrial sector of the Kirovograd region economy by the share of the gross value added of the industry in the issue among the regions of Ukraine according to the level of competitive advantages and among the EU member states is determined. Structural-dynamic estimation of industry (in particular, food) and commodity exports of Kirovograd region was conducted. The directions of development of processing enterprises in the Kirovograd region on the basis of interregional cooperation are outlined.

Keywords: industry of regions, competitive advantages, gross added value, index of industrial production, processing industry.

Одним із ключових секторів економіки та потенційних напрямків зростання валового регіонального продукту і розвитку соціальної сфери регіонів України, зокрема і Кіровоградської області, є промисловість. Значна частка промисловості у обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) Кіровоградщини (35,5%) у 2015 році, що на 2% вище значення показника по Україні) є ознакою високого рівня індустріалізації і наявності потенціалу розвитку промисловості цієї області [1]. Однак упродовж 2014-2016 років тенденції окремих показників результативності промисловості цього регіону характеризувались незадовільними значеннями або ж високим динамізмом. Це, зокрема, від'ємний фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування підприємств промисловості області у 2015 році; стрімкі коливання індексу продукції промисловості (зниження у 2014-2015 роках з 100,8 до 82,9 та зростання у 2015-2016 роках з 82,9 до 120,3). Значний потенціал та перелічені ознаки результативності зумовлюють актуальність і необхідність розгляду конкурентних переваг та перспектив розвитку промисловості Кіровоградщини.

Результати ґрунтовних досліджень теоретичних і прикладних аспектів розвитку промисловості висвітлено у роботах [2-7]. Зокрема, комплексну оцінку впливу ЗВТ між Україною і країнами-членами ЄС на промислові види діяльності здійснено групою науковців під керівництвом академіка НАН України В.М. Гейця [2]. Дослідження взаємозв'язку технологічних інвестицій і технологічної структури експорту та реалізованої промислової продукції, а також порівняльну оцінку продуктивності праці України і країн ЄС, Канади, США та країн СНД наведено у джерелі [3]. Практичні аспекти розбудови трудового потенціалу промис-

ловості висвітлено в роботі [4]. Засади стратегії та політики держави в розвитку промисловості розглянуто у джерелі [5]. Сучасний стан та перспективні напрями модернізації основного капіталу в західному регіоні України, обґрунтовані за результатами інтегрального оцінювання й економіко-математичного моделювання вартості основного капіталу виробничих підприємств, висвітлено в роботі [6]. Тенденції впливу основних соціально-економічних чинників на продуктивність праці викладено у джерелі [7]. Однак оцінюванню конкурентних переваг та перспектив розвитку промисловості регіонів України, зокрема Кіровоградської області за допомогою інтегральних показників та міжрегіональних порівнянь у дослідженнях приділено недостатньо уваги.

Метою статті є здійснення оцінки конкурентних переваг та окреслення перспектив розвитку промисловості Кіровоградщини.

Відповідно до побудованого рейтингу регіонів України за рівнем конкурентних переваг промисловості, у 2011-му і 2013-2014 роках Кіровоградська область входила у десятку лідерів [8]. Падіння області у рейтингу до 23-го місця у 2015 році (проти 4-го у 2013-му) спричинене зниженням рівня *виробничо-господарської ефективності і економічної активності* промисловості (табл. 1). Зокрема, значення показників рентабельності операційної діяльності (-32,3%) і темпу приросту активів (-0,165) у Кіровоградській області були найнижчими серед регіонів України. Також у 2015 році від'ємними були рентабельність активів (-64,6%), рентабельність обороту (-56,9%) і темп приросту фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування (-114,3%).

Таблиця 1

Рівні конкурентних переваг промисловості областей України у 2015 році [8, с. 44]

Область	Виробничо-господарська ефективність	Економічна активність	Капітальна активність	Ресурсна ефективність	Виробнича активність	Інвестиційна активність	Інноваційна активність	Експортна активність
Вінницька	±	±	±	±	±	±	-	±
Волинська	±	±	±	-	±	+	-	+
Дніпропетровська	-	-	±	±	±	±	±	+
Донецька	-	-	±	±	±	-	-	+
Житомирська	-	-	±	-	+	±	-	±
Закарпатська	-	-	±	-	±	±	-	+
Запорізька	-	-	±	±	+	±	±	+
Івано-Франківська	-	-	-	±	+	±	-	±
Київська	-	-	±	-	±	±	-	-
Кіровоградська	-	-	±	±	±	±	±	±
Луганська	-	-	-	-	±	±	-	±
Львівська	-	-	±	-	±	±	±	±
Миколаївська	-	-	+	-	±	-	±	±
Одеська	-	-	±	±	±	±	-	-
Полтавська	-	-	-	+	+	±	-	±
Рівненська	-	-	-	±	+	±	-	±
Сумська	-	-	-	+	+	-	+	±
Тернопільська	-	-	-	±	±	±	-	±
Харківська	±	±	-	±	+	-	±	±
Херсонська	-	-	-	±	±	+	±	-
Хмельницька	-	-	±	-	±	±	-	-
Черкаська	-	-	-	+	±	±	-	-
Чернівецька	±	±	±	-	±	±	-	±
Чернігівська	-	-	±	±	±	±	-	-

Примітки:

“+” – високий рівень конкурентної переваги (0,67±1,0);

“±” – середній рівень конкурентної переваги (0,34±0,66);

“-” – низький рівень конкурентної переваги (0,00±0,33).

Капітальна активність промисловості Кіровоградської області перебуває на середньому рівні, що зумовлено порівняно значною часткою необоротних активів у активах (45,7%), але, водночас, від'ємними темпами приросту необоротних активів (-6,9%). Середній рівень *ресурсної ефективності* промисловості базується на середніх (порівняно з іншими регіонами) значеннях показників фондовіддачі (2,486) і продуктивності праці (0,455).

Показники, що відображають *виробничу активність*, зокрема темп приросту обсягу реалізованої промислової продукції і частка промислової продукції в обсязі реалізації продукції (товарів, послуг) у Кіровоградській області у 2015 році були невисокими і становили, відповідно, 12,9% і 35,8%.

Незважаючи на високу частку промисловості в загальному обсязі надходжень прямих іноземних інвестицій в область (65,5%) *інвестиційна активність* промислового сектора економіки Кіровоградщини загалом перебувала на середньому рівні внаслідок від'ємних темпів приросту капітальних інвестицій промислових підприємств (-4,6%) і прямих іноземних інвестицій у промисловість (-14,1%).

Зростання у 2015 році значень таких показників, як частка підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств (на 10,1%) і частка витрат на інновації в загальному обсязі капітальних інвестицій (на 5,0%) дозволило підвищити рівень *інноваційної активності* промисловості Кіровоградської області. У підсумку, це забезпечило їй 4-те місце серед регіонів України за цією ключовою конкурентною перевагою. Натомість зменшення частки промислових товарів у експорті товарів та послуг (на 14,3%) і частки експорту в обсязі реалізованої промислової продукції (на 13,2%) загалом знизило рівень *експортної активності* промисловості Кіровоградської області із високого (упродовж 2013-2014 років) до середнього у 2015 році.

Основною конкурентною перевагою промисловості, що відображає вагомість цього сектора економіки із позиції його соціально-економічної результативності, є величина створеної *валової доданої вартості*¹.

Кіровоградська область у 2015 році була одним із лідерів (6-те місце) серед регіонів України за часткою валової доданої вартості промисловості у випуску (табл. 2).

Значення цього показника в області за усіма видами промислової діяльності переважає значення відповідних загальноукраїнських показників. Найбільшої (32,5%) частки валової доданої вартості промисловості у випуску досягнуто у постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря (3-тє місце). Цей показник є вищим, аніж у середньому в країнах ЄС-28 (табл. 3).

¹ Валова додана вартість (ВДВ) – це різниця між обсягом випуску і проміжним споживанням (сировиною, матеріалами та ін.). ВДВ включає оплату праці найманих працівників, інші податки, пов'язані з виробництвом, інші субсидії, пов'язані з виробництвом та валовий прибуток, змішаний дохід).

Також досить високою, порівняно з країнами-членами ЄС, є частка валової доданої вартості промисловості у випуску добувної промисловості Кіровоградщини (як і України загалом).

Натомість за показником частки валової доданої вартості промисловості і, зокрема, переробної, у випуску у 2015 році Кіровоградська область (як і Україна) займала невисокі позиції серед країн-членів ЄС-28. Основними причинами такої ситуації є переважання сировинних виробництв у переробній промисловості, а також суттєва залежність вітчизняних переробних виробництв від імпорту проміжного споживання. Зокрема, найвищі частки імпорту у проміжному споживанні в Україні були у таких виробництвах [9]:

- виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (67%);
- виробництво гумових і пластмасових виробів (63%);
- текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів (59%);
- виробництво продуктів нафто перероблення (57%); виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів (24%).

У структурі промислового сектора економіки Кіровоградської області стабільно домінує переробна промисловість – 73,6% від загального обсягу реалізованої промислової продукції у 2016 році, що на 9,2 відсоткових пункти більше, аніж в Україні загалом (табл. 4). За цим показником область посідає 7-е місце серед регіонів України.

Зростаючою тенденцією в області характеризується і постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря, частка якого у 2016 році становила 21,4% проти 11,8% у 2013-му (в Україні ця частка становила 21,5% проти 25,2% відповідно).

За значеннями індексу промислової продукції промисловості Кіровоградщини загалом та її основні види (добувна і переробна промисловість, а також постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря) у 2016 році випередила не лише Львівську область (одного з лідерів за кількістю новостворених переробних підприємств), але й Україну, що є ознакою пришвидшення ділової активності у цьому секторі економіки області та її адаптації до негативного впливу зовнішніх чинників (табл. 5).

Суттєве переважання частки переробної промисловості загалом і, зокрема, виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, а також машинобудування у промисловості Кіровоградської області над аналогічними показниками в Україні дають підстави стверджувати про наявність добре розвиненої промислової спеціалізації області і значного ресурсного та виробничого потенціалу для подальшого розвитку виробництв харчової і машинобудівної промисловості. Так, у 2016 році частка Кіровоградської області у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів в Україні становила 2,4%, а у машинобудуванні – 2,3%, що (з урахуванням величини цієї області за площею і людським ресурсами, задіяними у промисловості) є досить хорошим результатом.

Таблиця 2

Позиції Кіровоградщини в Україні за часткою валової доданої вартості промисловості у випуску у 2015 році, %

Промисловість		Добувна промисловість		Переробна промисловість		Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря		Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	
Область	частка	Область	частка	Область	частка	Область	частка	Область	частка
Полтавська	34,5	Київська	57,8	Сумська	23,9	Чернівецька	34,9	Одеська	32,3
Сумська	30,1	Сумська	57,6	Закарпатська	23,2	Закарпатська	33,5	Миколаївська	31,5
Івано-Франківська	29,4	Львівська	57,2	Волинська	22,7	Кіровоградська	32,5	Луганська	31,4
Чернігівська	28,7	Одеська	57,1	Чернігівська	22,5	Житомирська	32,3	Херсонська	31,0
Рівненська	26,8	Миколаївська	56,4	Тернопільська	22,4	Волинська	32,2	Івано-Франківська	30,8
Кіровоградська	26,1	Полтавська	56,1	Рівненська	22,4	Полтавська	32,1	Чернігівська	30,7
Луганська	26,1	Хмельницька	56,0	Полтавська	22,0	Рівненська	32,0	Кіровоградська	30,6
Харківська	25,9	Чернівецька	55,7	Одеська	21,7	Івано-Франківська	31,9	Київська	30,2
Дніпропетровська	25,9	Волинська	55,6	Черкаська	21,7	Черкаська	31,9	Хмельницька	30,2
Львівська	25,1	Чернігівська	55,5	Львівська	21,2	Чернігівська	31,6	Житомирська	29,8
Чернівецька	24,9	Херсонська	55,3	Івано-Франківська	21,0	Сумська	31,6	Вінницька	29,6
Україна	24,6	Закарпатська	54,7	Херсонська	21,0	Тернопільська	31,5	Україна	29,4
Закарпатська	24,5	Житомирська	54,5	Кіровоградська	20,9	Львівська	31,1	Харківська	29,3
Тернопільська	24,4	Харківська	54,0	Чернівецька	20,5	Київська	30,8	Сумська	29,2
Житомирська	23,7	Вінницька	53,9	Київська	20,4	Хмельницька	30,8	Запорізька	29,1
Волинська	23,6	Черкаська	53,6	Вінницька	20,2	Миколаївська	30,4	Рівненська	28,9
Донецька	23,4	Івано-Франківська	53,3	Миколаївська	20,2	Запорізька	30,3	Дніпропетровська	28,8
Миколаївська	23,4	Тернопільська	53,1	Україна	19,6	Україна	30,2	Львівська	28,7
Одеська	23,0	Кіровоградська	52,1	Харківська	19,6	Дніпропетровська	29,9	Тернопільська	28,6
Черкаська	22,8	Рівненська	51,5	Хмельницька	19,4	Одеська	29,8	Закарпатська	28,2
Хмельницька	22,8	Україна	51,1	Запорізька	19,0	Херсонська	29,1	Полтавська	28,2
Херсонська	22,6	Донецька	49,7	Житомирська	18,5	Вінницька	28,1	Донецька	28,0
Вінницька	22,2	Запорізька	48,9	Дніпропетровська	18,4	Харківська	27,9	Волинська	27,4
Київська	21,8	Дніпропетровська	47,3	Луганська	17,3	Донецька	27,6	Черкаська	27,4
Запорізька	21,8	Луганська	45,3	Донецька	17,3	Луганська	27,1	Чернівецька	27,1

Розраховано за джерелом [9]

Таблиця 3

Позиції України серед країн-членів ЄС-28 за часткою валової доданої вартості у випуску у 2015 році, %

1	Промисловість		Добувна промисловість і розроблення кар'єрів		Переробна промисловість		Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря		Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	
	Данія	38,7	Данія	84,7	Данія	35,44	Швеція	65,8	Греція	64,4
2	Ірландія	36,9	Нідерланди	78,2	Ірландія	35,31	Ірландія	55,0	Люксембург	58,6
3	Швеція	35,8	Болгарія	63,4	Румунія	35,11	Греція	48,8	Ірландія	57,7
4	Румунія	34,6	Греція	59,8	Хорватія	34,23	Польща	46,8	Хорватія	56,8
5	Німеччина	34,4	Словаччина	59,1	Великобританія	33,90	Фінляндія	46,4	Словаччина	53,1
6	Хорватія	34,1	Ірландія	57,8	Німеччина	33,75	Словенія	45,5	Литва	52,1
7	Великобританія	34,0	Естонія	56,7	Швеція	33,22	Бельгія	44,2	Польща	51,9
8	Литва	33,5	Австрія	56,3	Словенія	32,38	Естонія	42,6	Латвія	51,5
9	Словенія	33,5	ЄС-28	55,9	Литва	31,99	Угорщина	40,4	Великобританія	47,9
10	Австрія	31,4	Великобританія	55,4	Латвія	31,40	Литва	39,4	Фінляндія	47,9
11	Греція	31,3	Литва	54,3	Австрія	31,31	Данія	39,4	Болгарія	47,9
12	Латвія	31,1	Польща	53,8	Мальта	30,46	Нідерланди	39,1	Кіпр	46,6
13	Кіпр	31,0	Чехія	52,9	Кіпр	29,75	Болгарія	38,4	Німеччина	46,1
14	ЄС-28	30,4	Україна	51,1	ЄС-28	29,12	Німеччина	37,5	Португалія	45,1
15	Польща	29,9	Італія	50,3	Франція	28,84	Чехія	37,0	Угорщина	42,0
16	Франція	29,8	Португалія	47,6	Фінляндія	27,16	Люксембург	36,3	Австрія	41,9
17	Люксембург	29,7	Словенія	46,3	Люксембург	26,95	Франція	33,4	ЄС-28	41,4
18	Фінляндія	29,2	Угорщина	45,8	Греція	26,52	Хорватія	32,5	Нідерланди	40,0
19	Естонія	28,2	Швеція	44,1	Польща	26,34	ЄС-28	32,4	Іспанія	40,0
20	Нідерланди	27,9	Німеччина	42,3	Чехія	26,11	Румунія	30,7	Мальта	39,5
21	Чехія	27,7	Люксембург	40,9	Португалія	25,36	Україна	30,2	Франція	37,9
22	Португалія	26,6	Іспанія	40,3	Італія	25,20	Кіпр	29,5	Швеція	37,7
23	Італія	26,0	Латвія	40,3	Естонія	24,80	Італія	28,8	Чехія	36,5
24	Болгарія	25,9	Франція	39,6	Угорщина	24,39	Португалія	27,1	Данія	36,0
25	Мальта	25,9	Румунія	38,6	Іспанія	24,25	Іспанія	27,0	Естонія	35,7
26	Угорщина	25,7	Бельгія	38,5	Нідерланди	23,05	Латвія	26,2	Румунія	33,6
27	Іспанія	25,3	Фінляндія	30,7	Бельгія	22,74	Австрія	25,2	Бельгія	31,2
28	Україна	24,6	Хорватія	27,6	Словаччина	21,82	Словаччина	23,6	Словенія	30,7
29	Бельгія	24,2	Кіпр	27,3	Болгарія	21,34	Великобританія	22,1	Італія	29,9
30	Словаччина	22,8	Мальта	0,0	Україна	19,6	Мальта	0,0	Україна	29,4

Розраховано за джерелом [10]

Структура промисловості, %

Види промислової діяльності	Кіровоградська область		Україна	
	2015 р.	2016 р.	2015 р.	2016 р.
Промисловість	100,0	100,0	100,0	100,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	8,2	3,9	10,8	13,0
Переробна промисловість	78,0	73,6	64,1	64,4
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	48,9	40,2	22,4	21,6
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	0,4	0,5	1,0	1,0
виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	2,4	2,1	3,4	3,4
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	0,0	0,0	3,4	3,3
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	1,7	1,4	3,8	3,2
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	0,0	0,0	1,1	1,4
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	2,6	2,5	4,8	5,1
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин та устаткування	11,4	11,0	15,7	17,1
машинобудування	8,3	11,8	6,5	6,6
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	12,3	21,4	23,9	21,5
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1,5	1,1	1,2	1,1

Розраховано за джерелами [1,9]

Таблиця 5

Індекс промислової продукції у 2016 році, %

Вид промислової діяльності	Кіровоградська область	Львівська область	Україна
Промисловість	120,3	99,3	102,8
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	117,8	95,6	99,8
Переробна промисловість	122,7	99,3	104,3
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	125,5	106,5	104,4
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	105,9	111,4	102,2
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	128,8	112,7	102,0
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	н.д.	н.д.	108,7
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	85,4	102,2	101,1
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	89,5	125,8	104,4
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	92,5	110,6	109,4
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	102,3	97,6	106,8
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	142,7	100,5	102
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	109,5	103,5	102,5

Розраховано за джерелами [1, 11, 9]

За декількома найвагомими виробництвами харчової промисловості Кіровоградщині належать провідні позиції серед регіонів України. Зокрема, це стосується виробництв м'яса великої рогатої худоби (8-ме місце), ковбасних та подібних продуктів з м'яса

(4-те місце), олії соняшникової нерафінованої та її фракцій (3-тє місце) (табл. 6).

Продукція харчових підприємств є основою українського товарного експорту (частка товарних груп I-IV у структурі експорту з України займає понад 40%).

Ця ж продукція переважає і в товарному експорті Кіровоградської області (табл. 7), а відтак пріоритетним завданням розвитку економіки останньої є на-

рошення експортної активності, надто в умовах освоєння нових ринків збуту.

Таблиця 6

**Місце Кіровоградщини серед областей України
за обсягом основних виробництв харчової промисловості у 2015 році**

<i>Виробництво м'яса великої рогатої худоби свіжого чи охолодженого</i>		<i>Виробництво виробів ковбасних та подібних продуктів з м'яса, субпродуктів чи крові тварин та подібних виробів і харчових продуктів на їхній основі</i>		<i>Виробництво олії соняшникової нерафінованої та її фракцій (крім хімічно модифікованих)</i>	
Область	Ранг	Область	Ранг	Область	Ранг
Вінницька	1	Дніпропетровська	1	Запорізька	1
Київська	2	Полтавська	2	Одеська	2
Сумська	3	Донецька	3	Кіровоградська	3
Житомирська	4	Кіровоградська	4	Вінницька	4
Черкаська	5	Житомирська	5	Харківська	5
Полтавська	6	Харківська	6	Дніпропетровська	6
Чернівецька	7	Запорізька	7	Миколаївська	7
Кіровоградська	8	Волинська	8	Полтавська	8
Чернігівська	9	Львівська	9	Херсонська	9
Рівненська	10	Київська	10	Донецька	10
Харківська	11	Одеська	11	Київська	11
Дніпропетровська	12	Вінницька	12	Луганська	12
Івано-Франківська	13	Хмельницька	13	Черкаська	13
Тернопільська	14	Чернівецька	14	Чернівецька	14
Львівська	15	Черкаська	15	Чернігівська	15
Запорізька	16	Івано-Франківська	16	Сумська	16
Хмельницька	17	Миколаївська	17	Тернопільська	17
Волинська	18	Чернігівська	18	Хмельницька	18
Луганська	19	Сумська	19	Житомирська	19
Миколаївська	20	Закарпатська	20	Волинська	н.д.
Херсонська	21	Рівненська	21	Закарпатська	н.д.
Одеська	22	Тернопільська	22	Івано-Франківська	н.д.
Донецька	23	Луганська	н.д.	Львівська	н.д.
Закарпатська	н.д.	Херсонська	н.д.	Рівненська	н.д.

Розраховано за джерелом[9]

Таблиця 7

Товарна структура експорту Кіровоградської області (за основними товарними групами), %

<i>Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД</i>	<i>2013 р.</i>	<i>2014 р.</i>	<i>2015 р.</i>	<i>2016 р.</i>
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	0,4	0,8	1,2	1,9
II. Продукти рослинного походження	7,3	10,0	22,1	24,8
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	58,4	55,0	33,9	40,2
IV. Готові харчові продукти	12,4	15,5	17,4	9,8
V. Мінеральні продукти	3,9	3,7	5,0	3,5
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	0,4	0,3	0,7	1,1
IX. Деревина і вироби з деревини	0,9	1,0	1,8	1,5
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	0,8	0,0	1,2	1,3
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	13,1	10,7	13,9	14,0

Розраховано за джерелом [1]

Як засвідчили результати розрахунку коефіцієнта покриття товарного імпорту експортом за основними товарними групами у 2016 році, переробна промисловість Кіровоградської області має великий потенціал для заповнення своєю продукцією внутрішнього ринку (табл. 8).

Так, зокрема для продукції тваринного походження і мінеральних продуктів є великі ніші на ринку Львівської

області, яка імпортує аналогічні товари з-за кордону. Також ці області володіють необхідним потенціалом (Кіровоградська – сировинним, а Львівська – виробничим) для створення спільних підприємств із виготовлення харчових продуктів (товарні групи II, III, IV), продукції машинобудування і деревообробки.

Ще одним перспективним напрямком виробничої кооперації Кіровоградської і Львівської областей є

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

розвиток хімічних виробництв, які на теперішній час є імпортозалежними унаслідок втрати потенціалу (реорганізації або закриття) діючих підприємств цього

виду промисловості. Співпраця Кіровоградщини з іншими регіонами України є доцільною в площині розвитку легкої промисловості і металообробки.

Таблиця 8

Коефіцієнт покриття товарного імпорту експортом у 2016 році

Товарна група	Кіровоградська область	Львівська область	Україна
Усього	2,34	0,75	0,93
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	32,50	0,34	1,24
II. Продукти рослинного походження	22,77	1,07	6,30
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	3480,45	11,15	16,11
IV. Готові харчові продукти	33,25	1,27	1,41
V. Мінеральні продукти	4,38	0,02	0,32
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	0,50	0,08	0,28
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	0,16	0,05	0,14
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	-	0,48	0,58
IX. Деревина і вироби з деревини	74,21	10,76	5,75
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	-	0,58	0,59
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	0,51	0,64	0,44
XII. Взуття, головні убори, парасольки	-	1,04	0,61
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	-	0,31	0,49
XIV.71. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	0,10	0,32	0,77
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	-	0,22	3,62
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	0,86	0,90	0,46
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	0,05	0,11	0,19
XX. Різні промислові товари	-	6,12	0,86

Розраховано за джерелом [1,11,9]

Найявний суттєвий ресурсний потенціал харчової промисловості Кіровоградської області і, водночас, переважання сировинних виробництв у ній зумовлюють необхідність розвитку цього та інших видів переробної промисловості, зокрема, у таких напрямках:

1) нарощення обсягів виробництва продукції із вищим ступенем обробки сировини;

2) збільшення частки готової продукції у товарному експорті.

Досягненню окреслених завдань розвитку промисловості Кіровоградщини сприятиме реалізація відповідних заходів у напрямку розвитку міжрегіонального співробітництва та кооперації шляхом обміну ресурсами, технологіями, людським капіталом, зокрема, із областями Західного регіону України. У цих областях в останні роки спостерігаються тенденції до збільшення кількості промислових підприємств та потужностей у харчовій, текстильній і машинобудівній промисловості. Однак сировинних ресурсів для суттєвого розвитку цих виробництв у регіоні недостатньо, тоді як у Кіровоградській області – їх надлишок.

Таким чином, співпраця промислових підприємств Кіровоградщини і Західного регіону може бути взаємовигідною та сприятиме збільшенню обсягів готової продукції і залученню внутрішніх інвестицій в економіку країни загалом.

Практичній реалізації такої співпраці сприятиме створення на базі Кіровоградської ОДА міжрегіонального консультативно-аналітичного центру роз-

витку промисловості (МКАЦРП), який може функціонувати в онлайн-режимі.

Мета функціонування такого центру – це сприяння розвитку та підтримка переробних виробництв у регіонах України. Найважливіші завдання МКАЦРП – залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій у переробні виробництва регіонів України; юридична, аналітична, маркетингова та логістична підтримка функціонування підприємств переробної промисловості.

Учасники МКАЦРП: наукові установи, профільні департаменти обласних державних адміністрацій, регіональні торгово-промислові палати та їх закордонні представництва.

Способи реалізації завдань МКАЦРП:

– розробка та поширення у міжнародних та вітчизняних інформаційних ресурсах оглядів і паспортів перспективних ринків для продукції української переробної промисловості;

– розробка та розповсюдження бізнес-планів розвитку переробних виробництв і консалтинговий супровід їх реалізації для активізації розвитку малого та середнього бізнесу у переробній промисловості;

– пошук перспективних сегментів на зовнішніх ринках для вітчизняної промислової продукції та можливостей міжрегіональної співпраці в межах національної економіки;

– інформування виробників про наявні та прогнозовані зміни попиту та цінових і якісних вимог на ключові товари переробних виробництв;

– юридичний супровід та сприяння налагодженню міжнародної співпраці малого і середнього бізнесу, що функціонує у переробній промисловості.

Таким чином, діяльність МКАЦРП забезпечить створення інформаційної бази щодо об'єктів капіталовкладень у регіонах України і потенційних вітчизняних постачальників обладнання та інших ресурсів. У підсумку, це сприятиме розвитку вітчизняної переробної промисловості, зокрема унаслідок: посилення виробничої кооперації; визначення напрямків імпортозаміщення; збільшення експортної активності підприємств; мінімізації ризиків, пов'язаних зі скороченням надходжень від експорту у разі погіршення кон'юнктури на світових ринках.

Перспективними напрямками подальших досліджень є пошук організаційно-економічних механізмів підвищення рівня конкурентних переваг промисловості та пріоритетних напрямів розвитку виробництва переробної промисловості регіонів України.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Головного управління статистики у Кіровоградській області. – 2017. – Режим доступу : <http://www.kr.ukrstat.gov.ua>
2. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: економічні виклики та нові можливості (наукова доповідь) / [В.М. Геєць, Т.О. Осташко, І.В. Прокопа; О.М. Бородіна та ін.] ; Інститут економіки та прогнозування НАН України; [наук. ред. В.М. Геєць та Т.О. Осташко]. Київ., 2016. – 184 с.
3. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток (наукова доповідь) / [Л. В. Шинкарук, І. А. Бевз, І. В. Барановська та ін.] ; Інститут економіки та прогнозування НАН України; [ред. Л. В. Шинкарук]. – Київ., 2015. – 304 с.
4. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку (наукове видання) / [Ю. В. Кіндзерський, М. М. Якубовський, І. О. Галиця та ін.] ; Інститут економіки та прогнозування НАН України; [ред. Ю. В. Кіндзерський]. – Київ., 2009. – 928 с.
5. Кіндзерський Ю. В. Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації / Ю. В. Кіндзерський. – Київ : Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2013. – 536 с.
6. Основний капітал у Західному регіоні України: сучасний стан і перспективні напрями модернізації : монографія / С.О. Ішук, Я.В. Кудря, С.М. Тимків, С.М. Ткач, О. С. Процевят. – Л.: ДУ «ІРД НАН України», 2015. – 172 с.
7. Промисловість і промислова політика України 2013: актуальні тренди, виклики, можливості (науково-аналітична доповідь) / [О.І. Амоша, В.П. Вишневецький, Л.О. Збаразька та ін.] ; Інститут економіки промисловості НАН України; [за заг. ред. В.П. Вишневецького]. – Донецьк, 2014. – 200 с.
8. Конкурентоспроможність промисловості регіонів України (наукове видання) / [С. О. Ішук, Л. Й. Созанський, Р. В. Міхель, М. І. Бирка]; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; [наук. ред. С. О. Ішук]. – Львів, 2016. – 73 с. (Серія «Регіони: моніторинг, прогнози, моделі»)

9. Валовий регіональний продукт: статистичний збірник / Регіональна статистика / Публікації [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – 2017. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

10. Національні рахунки / Річні національні рахунки / Агрегати національних рахунків за галузями [Електронний ресурс] // Офіційний сайт статистики Євростату. – 2017. – Режим доступу: <http://www.ec.europa.eu>

11. Офіційний сайт Головного управління статистики у Львівській області. – 2017. – Режим доступу : <http://www.lv.ukrstat.gov.ua>

References

1. Official site of the Main Department of Statistics in the Kirovograd region Main Department of Statistics in Kirovograd Region (2017). Official site of the Main Department of Statistics in the Kirovograd region. Retrieved from: <http://www.kr.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
2. Heyets, V.M., & Ostashko, T.O. (Eds.) (2016). *Implementatsiya Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu ta YES: ekonomichni vyklyky ta novi mozhlyvosti [The implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU: Economic Challenges and Opportunities]* (Scientific Report). Kyiv: Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine [in Ukrainian].
3. Shynkaruk, L. V. (Ed.), Bevz, I. A., Baranovska, I. V., & et. al. (2015). *Strukturni transformatsiyi v ekonomitsi Ukrayiny: dynamika, superechnosti ta vplyv na ekonomichnyy rozvytok [The structural transformations in the economy of Ukraine: dynamics, contradictions and impact on economic development]* (Scientific report). Kyiv: Institute for Economics and Forecasting NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
4. Kindzersky, Y. V. (Ed.), Jakubowski, M. M., Halutsia, I. O., & et. al. (2015). *Potentsial national'noyi promyslovosti: tsili ta mekhanizmy efektyvnoho rozvytku [Potential national industry objectives and mechanisms for the effective development]* (Scientific Publication). Kyiv: Institute for Economics and Forecasting NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
5. Kindzersky, Y. V. (2013). *Promyslovist' Ukrayiny: stratehiya i polityka strukturno-tekhnologichnoyi modernizatsiyi [Ukraine industry: strategy and policy of structural and technological modernization]*. Kyiv: Institute for Economics and Forecasting NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
6. Ishchuk S. O. (Ed.), Kudrya Ya. V., Tymkiv, S. M., Tkach S. M., & Protsevyat, O. S. (2015). *Osnovnyy kapital u Zakhidnomu rehioni Ukrayiny: suchasnyy stan i perspektyvni napryamy modernizatsiyi [The fixed capital of Western region of Ukraine: current status and perspective directions of modernization]*. Lviv: Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
7. Amosha, O.I., Vyshnevskyy, V.P., Zbarazska, L.O., & et. al. (2014). *Promyslovist' i promyslova polityka Ukrayiny 2013: aktual'ni trendy, vyklyky, mozhlyvosti [Industry and industrial policy of Ukraine 2013: current trends, challenges, opportunities]* (Scientific Report). Kyiv: Institute for Economics and Forecasting NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

tific Report). Donetsk: Institute of the Economy of Industry of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

8. Ishchuk, S. O., Sozansky, L. Y., Mikhel, R. V., & Byrka, M. I. (2016). *Konkurentospromozhnist' promyslovosti rehioniv Ukrayiny [Competitiveness of Ukraine's regional industry]*. (Scientific report). Lviv : Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine. Series: Regions: monitoring, prognoses, models. [in Ukrainian].

9. State Statistics Service of Ukraine (2017). *Valovyy rehional'nyy produkt / Rehional'na statystyka / Publikatsiyi [Gross Regional Product / Regional Statistics /*

Publications] (Statistical collection). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

10. State Statistics Service of Eurostat (2017). *Natsional'ni rakhunky / Richni national'ni rakhunky / Ahrehaty national'nykh rakhunkiv za haluzyamy [National Accounts / Annual National Accounts / Aggregates of National Accounts sectoral income]*. Retrieved from: <http://www.ec.europa.eu> [in European Union].

11. Main Department of Statistics in Lviv Region (2017). Official site of the Main Department of Statistics in the Lviv region. Retrived from : <http://www.lv.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

УДК 352.862.4

О. Д. Бутусов

аспірант кафедри економіки підприємства

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

В. П. Андришин

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки підприємства

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ВІТЧИЗНЯНІ МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

Досліджено та класифіковано вітчизняні методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності регіону. Виокремлено дві основні групи: група 1 – виділення ключових, головних індикаторів, які на авторську думку найкраще відповідають критеріям конкурентоспроможності регіону; група 2 – визначення інтегрального індексу на основі зведення різнопланових показників конкурентоспроможності регіону. Визначено переваги та недоліки методичних підходів, які відносяться до кожної з груп. Обґрунтовано особливості застосування цих підходів у соціально-економічних та інституційних умовах розвитку України.

Ключові слова: конкурентоспроможність, регіон, рівень конкурентоспроможності, оцінка, ключові індикатори, інтегральний індекс

Butusov O., Andryshyn V. DOMESTIC METHODOLOGICAL APPROACHES TO EVALUATION OF THE REGION'S COMPETITIVENESS

The domestic methodological approaches to assessing the competitiveness of the region have been studied and classified. Two main groups were identified: group 1 – the allocation of key main indicators, which, from the author's point of view, best meet the criteria of competitiveness of the region; group 2 – definition of the integral index based on the diverse regional competitiveness indicators. The advantages and disadvantages of methodological approaches that are relevant to each of the groups are determined. The peculiarities of the application of these approaches in the socio-economic and institutional conditions of Ukraine's development are substantiated.

Keywords: competitiveness, region, level of competitiveness, evaluation, key indicators, integrated index.

Проблема побудови ефективного підходу до оцінки конкурентоспроможності регіону стає все більш актуальною, адже вона покладена в основу вибору напрямів підвищення рівня конкурентоспроможності в умовах конкретних регіонів, визначення тенденцій розвитку регіонів-конкурентів і можливості співпраці з ними.

Питаннями оцінки конкурентоспроможності регіону в Україні займалися такі науковці, як В. Артеменко [1], В. Безугла [2; 3], В. Василенко, О. Анафоновенко, В. Дубяков [3], І. Журба [5], Л. Ковальська [6], В. Реутов [7], О. Стасюк, І. Бевз [8]. Однак єдиного

універсального та оптимального підходу до визначення рівня конкурентоспроможності регіону та його оцінювання не розроблено.

Метою статті є визначення особливостей застосування вітчизняних методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності регіону у соціально-економічних умовах розвитку України.

Для досягнення поставленої мети доцільним є вирішити такі завдання:

– дослідити та класифікувати вітчизняні методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності регіону;